

УДК 347.921.3

Сайгак Анатолій Олегович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Saihak Anatoliy

студент

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Saihak Anatoliy

Student of the

Yaroslav Mudriy National Law University

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ТРЕТІХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ЗМІН ДО ЦПК УКРАЇНИ

ОСОБЕННОСТИ УЧАСТИЯ ТРЕТЬИХ ЛИЦ В КОНТЕКСТЕ ИЗМЕНЕНИЙ В ГПК УКРАИНЫ

FEATURES OF PARTICIPATION OF THIRD PARTIES IN THE CONTEXT OF CHANGES TO THE CIVIL PROCEDURAL CODE OF UKRAINE

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей правового статусу третіх осіб у цивільному процесі України, у порівнянні з попередньою редакцією ЦПК. Проаналізовано особливості правового статусу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору.

Ключові слова: цивільний процес, треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, треті особи, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору.

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей правового статуса третьих лиц в гражданском процессе Украины, в сравнении с предыдущей редакцией ГПК. Проанализированы особенности правового статуса третьих лиц, которые заявляют самостоятельные требования относительно предмета спора, и третьих лиц, которые не заявляют самостоятельные требования относительно предмета спора.

Ключевые слова: гражданский процесс, третьи лица, которые заявляют самостоятельные требования относительно предмета спора, третьи лица, которые не заявляют самостоятельные требования относительно предмета спора.

Summary. The article is devoted to research of features of legal status of third persons in the civil process of Ukraine, in comparison with the previous edition of the CPC. The features of legal status of third persons which declare independent demands in relation to subject of the dispute, third persons which do not declare independent demands in relation to subject of the dispute.

Key words: civil procedure, third persons which declare independent demands in relation to subject of the dispute, third persons which do not declare independent demands in relation to subject of the dispute.

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена тим, що Конституція України гарантує кожному право на судовий захист і на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Права і свободи людини й громадянина вважаються невідчужуваними й непорушними. Не тільки сторони в цивільному процесі, але й треті особи зацікавлені у результатах розгляду судом цивільної справи. Це можна пояснити тим, що на третіх осіб, а саме на

їх правове становище, може вплинути результат судового розгляду спірної цивільної справи між сторонами.

Стан дослідження. Проблематику участі третіх осіб у цивільному процесу України досліджували такі вчені-процесуалісти, як О. В. Бобровник, О. В. Дзера, В. М. Кравчук, З. В. Ромовська, Ю. Ю. Рябченко, С. Я. Фурса, С. А. Чванкін, М. Й. Штефан.

Мета: дослідження особливостей правового статусу третіх осіб, у порівнянні з попередньою редакцією ЦПК.

Виклад основного матеріалу. Треті особи є суб'єктами цивільно-процесуальних правовідносин, які вступають у вже розпочатий цивільний процес між сторонами для захисту особистих суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів, як фізичних, так і юридичних осіб у сфері цивільних правовідносин [4, с. 92].

Законодавець розділив третіх осіб на два види: третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору.

Третіми особами, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, називаються суб'єкти цивільно-правових відносин, які є повноцінними учасниками цивільного процесу та входять у вже розпочату цивільну справу шляхом подання цивільного позову до сторін або однієї з них для захисту суб'єктивних прав, свобод та інтересів як фізичних, так і юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин [6, с. 85].

У законодавстві існували достатньо суперечливі норми щодо часу вступу третьої особи у справу. Так, законодавцем у ст. 34 Цивільного процесуального кодексу України передбачалось, що треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають диспозитивне право у вигляді вступу у справу у будь-який час до закінчення судового розгляду, пред'явивши цивільний позов до сторін. Тобто форма такого вступу — пред'явлення позову, а період реалізації відповідного права — будь-який час до закінчення судового розгляду. Але треба було враховувати також положення ст. 193 ЦПК, в якій йшлося про те, що позовну заяву від третьої особи, що заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, подану після початку судових дебатів, суд своєю ухвалою повертає заявнику. Звідси випливає висновок, що подати відповідну заяву можливо тільки до судових дебатів [6, с. 86].

О. В. Бобровник пояснює це тим, що треті особи не можуть залучатися і вступати до участі у справі на стадії судових дебатів, оскільки в такому разі вони будуть позбавлені права подавати докази так, щоб сторони і суд їх дослідити та взяти до уваги, а останній — при ухваленні рішення у справі [2, с. 14].

У зв'язку з тим, що ЦПК неоднозначно регулював питання вступу третіх осіб у справу, існувала гостра потреба чіткого закріплення даного моменту шляхом внесення відповідних змін до ЦПК, оскільки така неточність впливає на можливості реалізації закріплених прав та інтересів третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги.

Слід зазначити, що в новій редакції ЦПК, законодавець врахував даний недолік, і положення статті 193 щодо можливості вступу 3 осіб у справу до судових дебатів було виключено, натомість стаття 52 ЦПК закріпила можливість вступу у справу до закінчення підготовчого провадження або до початку першого судового засідання, якщо справа розгляда-

ється в порядку спрощеного позовного провадження, що, на мою думку, забезпечить об'єктивність судового процесу, внаслідок можливості 3 особами подавати докази [1].

Ще одним дискусійним питанням є положення ч. 4 ст. 52 ЦПК України згідно з яким у разі вступу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, справа за клопотанням учасника справи розглядається спочатку [1]. В старому ЦПК існувало аналогічне положення, але суб'єктом подання клопотання могла бути лише особа, яка заявляє. На думку С. А. Чванкіна, варто запровадити в цивільному процесі обов'язкове правило починати розгляд цивільної справи з її початку при вступі у цивільний процес третіх осіб, які заявляють вимоги на предмет спору, незважаючи на те, чи є їх відповідне клопотання про це, чи воно заявлено не було з якихось причин [8, с. 99].

На мою думку даний погляд є найбільш вдалим, оскільки тільки так можливо досягнути повної реалізації права на захист, однак законодавець збільшив лише кількість осіб які можуть подавати клопотання про розгляд справи спочатку, однак проблема цим навряд чи вирішиться.

Другим видом третіх осіб є особи, що не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Відповідно до ч. 1 ст. 53 ЦПК, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до закінчення підготовчого провадження у справі або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї зі сторін [1].

З. В. Ромовська та Н. Л. Луців-Шумська зазначають, що слово «може» у цій правовій нормі зазначено двічі не дарма. Насамперед, воно стосується передумови наділення статусом третьої особи. Нею є гіпотетичний, можливий, потенційний вплив майбутнього рішення суду на права та обов'язки цієї особи щодо однієї зі сторін. Відсутність щонайменшої підстави для моделювання такого впливу мала б стати перешкодою для отримання статусу третьої особи. Однак суди у своїй діяльності, часто нехтують зазначеним словом «може» і залучають до справи осіб, яких дана справа не стосується [7, с. 35].

Слід водночас звернути увагу на неточність, що містилась у ч. 1 ст. 36 ЦПК: «Сторона, в якій за рішенням суду виникне право...». Оскільки вступити у процес третя особа має до ухвалення судом рішення, позивач у момент подання позовної заяви не може ще достеменно знати, яким буде це рішення і, відповідно, чи матиме ця особа якісь права або обов'язки щодо нього чи відповідача. З цих міркувань, норма ч. 1 ст. 36 ЦПК має бути узгоджена з частиною 1 ст. 35 ЦПК, яка є більш логічною при вирішенні даного питання. Слова «може вступити

у справу» означає, що хтось «третій» має право сам ініціювати свою участь у розпочатому уже судовому процесі [7, с. 35].

Законодавець в новій редакції ЦПК взяв це до уваги та вніс зміни до ст. 36 ЦПК, де використав формулювання «може набути право» і «може пред'явити вимоги». На мою думку, це є доцільно, оскільки дана поправка вирішила питання щодо моменту вступу у справу третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог.

Позивач, який бажає залучити когось як третю особу, що не заявляє самостійних вимог повинен додати письмову заяву, попередньо сповістивши цю особу про відкриття провадження у справі. До такої заяви, як зазначено у ч. 1 ст. 54, повинні бути додані докази про направлення її копії особі, про залучення якої як третьої особи подана заява. Новим ЦПК виключена можливість відмови третьої від участі у справі, що є досить позитивним нововведенням, оскільки суд може достовірно встановити обставини справи і запобігти її перегляду, що значно зменшує завантаженість судів і відповідно підвищує їх ефективність.

Але в будь-якому випадку для допуску як третьої особи самоініціативи замало, як і недостатньо волевиявлення сторони для залучення когось іншого як третьої особи. В силу ч. 5 ст. 53 ЦПК остаточне рішення з цього приводу належить суду [5, с. 493].

В. В. Комаров та В. А. Бігун звертають увагу на те, що ЦПК України не містить норми про оскарження ухвал суду про допуск до участі у справі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, чи про відмову в ньому в ЦПК, тому необхідно передбачити право третіх осіб оскаржити ухвалу про

відмову в допуску їх до участі в справі. Така відмова означає неможливість здійснення захисту своїх інтересів, тобто результат справи може вплинути на права та обов'язки третьої особи. Процесуальною гарантією при цьому може бути право на оскарження ухвали [3, с. 316].

У ч. 7 ст. 53 ЦПК встановлено загальне правило, згідно з яким вступ у справу третьої особи не тягне за собою розгляду справи спочатку [1]. Чи означає цей фразеологізм «не тягне» абсолютну неможливість розгляду справи спочатку?

Як зазначають З. В. Ромовська та Н. Л. Луців-Шумська в особливих випадках, зокрема, в разі приховування позивачем наявності заінтересованої особи, суд може постановити ухвалу про розгляд справи спочатку. Тому для більш чіткого розуміння норм цивільного процесуального кодексу є необхідність уточнення даної частини статті [7, с. 37].

На думку О. В. Бобровника, необхідним є не тільки встановити обов'язок позивача і відповідача щодо повідомлення суду про наявність третіх осіб, а й не укладати мирової угоди доти, доки третя особа не висловить з цього приводу власної позиції [2, с. 12].

Тобто приходимо до висновку, що з метою максимального захисту прав та інтересів третіх осіб, незалежно від того заявляють вони самостійні вимоги чи ні, справа має розглядатися спочатку.

Отже, враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що в новій редакції ЦПК враховано певні недоліки, що існували, однак деякі з них залишилися і потребують законодавчого втручання, для правильного розуміння процесуальних норм і захисту прав та інтересів 3 осіб.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (з подальшими змінами і доповненнями) / Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40–41, 42. — Ст. 492.
2. Бобровник О. В. Треті особи у цивільному процесі України: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. В. Бобровник. — Київ: Б.в., 2009. — 22 с.
3. Курс цивільного процесу: підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред. В. В. Комарова. — Х.: Право, 2011. — 1352 с.
4. Цивільне процесуальне право України: Підручник / Бичкова С. С., Бірюков І. А., Бобрик В. І. та ін.; За заг. ред. С. С. Бичкової. — К.: Атіка, 2009. — 760 с.
5. Цивільний процес України. Академічний курс. Підручник / [за ред. С. Я. Фурси]. — К., 2009. — 848 с.
6. Цивільний процес України: Підручник / Харитонов Є. О. — К.: Істина, 2012. — 536 с.
7. Ромовська З. В., Луців-Шумська Н. Л. Треті особи без самостійної вимоги: проблеми теорії та практики / З. В. Ромовська, Н. Л. Луців-Шумська / Вісник Академії адвокатури України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://aau.edu.ua/visnyk/text23/12rzvptp.pdf>.
8. Чванкін С. А. Особливості правового статусу третіх осіб у цивільному процесі України / С. А. Чванкіна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v53/16.pdf>.

References

1. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1618-IV (z podalshymy zminamy i dopovnenniamy) / Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. — 2004. — № 40–41, 42. — St. 492.
2. Bobrovnyk O. V. Treti osoby u tsyvilnomu protsesi Ukrainy: avtoref. dys ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03 / O. V. Bobrovnyk. — Kyiv: B.v., 2009. — 22 s.

3. Kurs tsyvilnoho protsesu: pidruchnyk / V. V. Komarov, V. A. Bihun, V. V. Barankova ta in.; za red. V. V. Komarova. — X.: Pravo, 2011. — 1352 s.
4. Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy: Pidruchnyk / Bychkova S. S., Biriukov I. A., Bobryk V. I. ta in.; Za zah. red. S. S. Bychkovoi. — K.: Atika, 2009. — 760 s.
5. Tsyvilnyi protses Ukrainy. Akademichniy kurs. Pidruchnyk / [za red. S. Ia. Fursy]. — K., 2009. — 848 s.
6. Tsyvilnyi protses Ukrainy: Pidruchnyk / Kharytonov Ye. O. — K.: Istyna, 2012. — 536 s.
7. Romovska Z. V., Lutsiv-Shumska N. L. Treti osoby bez samostiinoi vymohy: problemy teorii ta praktyky / Z. V. Romovska, N. L. 325 Lutsi-Shumska // Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://aau.edu.ua/visnyk/text23/12rzvptp.pdf>.
8. Chvankin S. A. Osoblyvosti pravovoho statusu tretikh osib u tsyvilnomu protsesi Ukrainy / S. A. Chvakina [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <http://apdp.in.ua/v53/16.pdf>.